

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 8

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Київ 2003

УДК 330.3+336+658
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор
Гайченко В. А., д-р біол. наук, проф. — заступник головного редактора
Корінний М. М., канд. іст. наук, доц. — відповідальний редактор
Марусева О. А. — відповідальний секретар

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., *Федоренко В. Г.*, д-р екон. наук, проф., *Титова Н. А.*, д-р екон. наук, проф., *Куценко В. І.*, д-р екон. наук, проф., *Осокіна В. В.*, канд. екон. наук, проф., *Онищенко В. П.*, д-р екон. наук, проф.

Психологічні науки

Максименко С. Д., д-р психол. наук, проф., акад. АПН, *Балл Г. А.*, д-р психол. наук, проф., *Ложкін Г. В.*, д-р психол. наук, проф., *Коломінський Н. Л.*, д-р психол. наук, проф., *Чуприков А. П.*, д-р мед. наук, проф., *Бурлачук Л. Ф.*, д-р психол. наук, проф., чл.-кор. АПН

Соціологічні науки

Судаков В. І., д-р соціол. наук, проф., *Ручка А. О.*, д-р філос. наук, проф., *Шкляр Л. Є.*, д-р політ. наук, проф., *Пилипенко В. Є.*, д-р соціол. наук, проф., *Танченко В. В.*, д-р філос. наук, проф.

Політичні науки

Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., *Бебик В. М.*, д-р політ. наук, проф., *Горбатенко В. П.*, д-р політ. наук, проф., *Храмов В. О.*, д-р політ. наук, проф., *Шуба О. В.*, д-р політ. наук, проф.

Юридичні науки

Мироненко Н. М., д-р юрид. наук, проф., *Марчук В. М.*, д-р юрид. наук, проф., *Скрипнюк О. В.*, д-р юрид. наук, проф., *Калюжний Р. А.*, д-р юрид. наук, проф., *Бабкін В. Д.*, д-р юрид. наук, проф.

Менеджмент

Федулова Л. І., д-р екон. наук, проф., *Гавеський Б. А.*, д-р філос. наук, проф., *Дахно І. І.*, д-р екон. наук, проф., *Дмитренко Г. А.*, д-р екон. наук, проф., *Воротіна Л. І.*, д-р екон. наук, проф.

Рекомендовано Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 6 від 30.09.02)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М43 Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К.: МАУП, 2001. — ISBN 966-608-120-2

Вип. 8: Проблеми формування і розвитку ринкової економіки в Україні. — 2003. — 356 с. — Бібліогр. в кінці ст.

ISBN 966-608-345-0

У збірнику подано статті учасників трьох наукових конференцій, що відбулися у 2001–2002 рр. Розглядаються проблеми формування і розвитку ринкової економіки в Україні. Докладно висвітлюються проблеми підприємництва і маркетингу, розвитку фінансового ринку України, удосконалення фінансового контролю.

Для науковців, викладачів, державних службовців, усіх, хто цікавиться питаннями ринкової економіки.

Збірник "Наукові праці МАУП" зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, у якому висвітлюються результати новітніх наукових досліджень в галузях економіки, менеджменту, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

ISBN 966-608-120-2

ISBN 966-608-345-0

ББК 65.9(4УКР)29-2я43

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2003

В. Є. Воротін Форми державного регулювання фінансового ринку в ринкових умовах господарювання в Україні	163	М. Ф. Базась, М. М. Матюха Напрями ефективного використання інвестицій для підвищення конкурентоспроможності вітчизняного фінансового ринку	222
Л. І. Федулова Концептуальні підходи до розробки конкурентної стратегії банку	165	І. Я. Софіщенко До питання про організаційні форми міжнародної банківської діяльності	225
С. Г. Шклярук Фінансовий ринок: основні тенденції, проблеми та перспективи	173	М. Д. Лутак Обов'язкове страхування цивільної відповідальності: проблеми та перспективи	228
Н. В. Циганова, Г. В. Кучер Сучасний стан і проблеми управління державним боргом в Україні	179	В. Д. Бігдаш Особливості дослідження вітчизняного страхового ринку при розробці стратегії страховика	234
В. Г. Жила Фінансове забезпечення галузей соціально-культурної сфери	183	І. П. Волощук, Л. І. Федулова Управління ризиками в системі менеджменту банку	240
Я. В. Литвиненко Вплив податкової системи на фінансовий ринок України	185	О. О. Шишко Місце кредитного ризику в системі ризиків банку	246
Т. В. Жила Еволюція економічної думки і її вплив на розвиток фінансових відносин в Україні	188	І. А. Аванесова Характеристика елементів регулювання кредитної діяльності Київської Русі	251
М. В. Грідчина, Н. Г. Яковлева Захист прав і інтересів інвесторів як чинник розвитку фондового ринку України	190	А. А. Милай К вопросу развития локальной платежной системы с использованием пластиковых карточек	255
М. Ф. Базась, О. М. Ромашко Вплив інвестицій на розвиток фінансового ринку в Україні	194	С. А. Циганов, Д. М. Костан Роль комерційних банків у формуванні інфраструктури фондового ринку	258
Н. Б. Савіна Методи факторного аналізу результативності інвестицій	196	Т. П. Остапишин Розвиток системи страхування депозитів в Україні	261
В. Г. Федоренко, О. В. Мажуга, Л. Л. Заклюка, В. С. Малов, І. О. Маринич Фінансування інвестиційних програм в Україні	201	Ю. О. Тараненко, Т. П. Остапишин Підвищення безпеки банківської таємниці	264
Н. Г. Яковлева Поліпшення фінансового стану підприємств як чинник розвитку фінансового ринку	205	О. А. Романенко Удосконалення роботи банків на фінансовому ринку	266
І. М. Калашніков Інвестиційна діяльність — складова стійкого розвитку України	208	О. М. Покойова, Г. С. Мельнікова Фінансові деривативи — удосконалені замінники класичних інструментів традиційного грошового ринку	269
Н. І. Коломійченко Інвестиційні ресурси населення	211	О. М. Покойова, А. В. Шаперенков Проблеми підготовки персоналу для фінансового ринку України	272
О. М. Юрковська, А. І. Смеляк Проблеми залучення інвестицій у розвиток Української пошти	216	В. Б. Альошин Проблеми законодавчого забезпечення розвитку фінансового ринку України	275
К. В. Ізмайлова Застосування методів регресійного аналізу для визначення розміру та структури додаткових джерел фінансування підприємства	219	Г. О. П'ятаченко Місце фінансового ринку в системі ринкових відносин	278

*І. М. КАЛАШНІКОВ, докторант
(Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ)*

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ — СКЛАДОВА СТІЙКОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 8, с. 208–210

У сучасний період глибоких структурних змін та трансформаційних перетворень в Україні важливо враховувати макро- та мікроекономічні процеси, їх глибину та складові причинно-наслідкових змін. До вагомих складових господарських перетворень належить і цілеспрямована інвестиційна діяльність, її зростаюче значення в умовах глобалізації розвитку. Ефективна інвестиційна політика держави, створення сприятливого інвестиційного клімату не лише відповідною мірою сприятиме виходу економіки країни з кризового становища, а й стане суттєвою підвалиною, складовою стійкого розвитку народногосподарського комплексу загалом.

Оновлення сучасного товаровиробництва, досягнення його конкурентоспроможності на світових ринках значною мірою визначаються обсягами та структурою капіталовкладень, швидкістю й ступенем раціональності та віддачі їх здійснення. Досвід більшості високорозвинених країн світу свідчить на користь цілеспрямованої інвестиційної політики на розвиток і оновлення виробництва. Від руху капіталовкладень безпосередньо залежать впровадження новітніх технологій, систем сучасної організації та управління виробництвом, розвиток інфраструктури та інформатизації суспільства.

Аналіз динаміки інвестицій, зокрема в основний капітал України, свідчить, що останніми роками обсяги інвестицій мали тенденцію до скорочення і лише з 1998 р. почали дещо зростати. Інвестиційна активність знизилась щодо всіх джерел інвестування. Цей процес супроводжувався збільшенням кількості збиткових підприємств.

За визначенням фахівців, причина спаду інвестиційної діяльності полягала в тому, що поряд зі спадом дохідності спостерігались низький

виробничий розвиток і неефективне й неповне використання джерел інвестування. Зокрема, майже нанівець було зведено довгострокові кредити банків. Високими залишаються процентні ставки за кредити — 60–80 % річних. Потребує значного поліпшення практика використання амортизаційних відрахувань. Кредитні транші, які Україна отримує з міжнародних фінансових інституцій, спрямовуються переважно на обслуговування попередніх боргових зобов'язань. Практично не бере участі в довгостроковому інвестуванні так звана тіньова економіка, де обертається поза банківським контролем значна частина загальногрошового обігу.

Подальший економічний розвиток, радикальні зрушення в економіці держави неможливі без активізації інвестиційної та інноваційної діяльності. Досвід зарубіжних країн переконливо засвідчує, що інвестиційна діяльність повинна стати вирішальним чинником економічної політики країни загалом, бути дієвим чинником впливу держави на вирішення пріоритетних і перспективних завдань економічного розвитку. Без ефективної державної інвестиційної політики годі й сподіватися на подолання загальноекономічної кризи, досягнення стійкого розвитку, отримання приросту соціального ефекту, збалансованої макро- та мікроструктури виробництва. Необхідно застосовувати дієві економічні, законодавчі та адміністративні методи й важелі державного регулювання інвестиційної політики. Основною метою державної інвестиційної політики постає планомірне формування, концентрація і ефективне використання як вітчизняних, так і зарубіжних інвестиційних ресурсів. При цьому важливо враховувати нинішню і бажану для України структуру зовнішньоторговельних відносин, існуючий міжнародний

поділ праці та спрямованість інтеграції країн світового співтовариства. Важливо бачити не лише шляхи залучення, а й напрямки та сфери використання вітчизняних і зарубіжних інвестицій. Певно, не слід розраховувати на великі обсяги іноземних інвестицій, зважати на їх подвійну роль. Адже вони, з одного боку, сприяють прискоренню економічного розвитку, а з іншого — для багатьох країн постають чинником збільшення дефіциту платіжного балансу, а то й боргового “заморгу на шиї” національної економіки з усіма негативами, що з цього випливають.

Як свідчить Держкомстат України, у 2000 р. загальний обсяг прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку становив 3,4 млрд дол., тобто менше 10 % від загальної потреби української економіки. Позитивно вплинуло на інвестиційні підходи зарубіжних компаній врегулювання проблем боргів з Паризьким та Лондонським клубами. Це підвищило довіру іноземних інвесторів до України. Згідно з даними Міністерства економіки України, лідером серед іноземних інвесторів стала “Кока-Кола”, загальний обсяг інвестицій цієї компанії в економіку України перевищує 200 млн дол.

Перше місце серед країн-інвесторів в Україні посідають США, на які припадає 20 % загальної суми капіталовкладень. Потім ідуть Нідерланди і Росія (по 10 %), Німеччина і Великобританія (близько 7 %), Кіпр, Республіка Корея, Віргінські острови, Швейцарія. Інвестиції, які надходять в Україну з Кіпру чи з Віргінських островів, це не що інше, як повернутий у країну капітал українськими фінансовими структурами. Обсяг цих інвестицій перевищує 350 млн дол. (приблизно 11 % загального обсягу капіталовкладень). Певно, процес повернення капіталів з офшорних зон в Україну триватиме.

Прямі іноземні інвестиції залучаються в Україну переважно у формі грошових внесків (понад 45 %) і рухомого майна (30 %). Останні два роки збільшилась питома вага іноземних інвестицій у цінні папери. Основними сферами вкладання інвестицій є харчова індустрія і внутрішня торгівля (понад 37 %), машинобудування і металообробка (11 %), фінанси і кредит, страхування і пенсійне забезпечення (6 %).

З огляду на викладене зауважимо, що для масштабів України обсяги іноземних інвестицій доволі незначні. Скажімо, їх сумарний обсяг співмірний з іноземними інвестиціями в таких країнах, як Гватемала й Алжир. Або ще приклад: річні обсяги надходження капіталів до Колумбії, Чехії, Італії майже такі самі, які є в Україні за всі роки її незалежності. Не викликають захоплення й тем-

пи приросту іноземних інвестицій у вітчизняну економіку, що наявні останніми роками.

Тому слід ураховувати цей чинник, а також усвідомлювати сучасну модифікацію взаємозв'язку та співвідношення зовнішньої торгівлі та іноземних інвестицій у структурі міжнародних економічних відносин. Нині внаслідок бурхливого процесу глобалізації світогосподарських зв'язків іноземні інвестиції перетворюються на так би мовити щодалі домінуючу форму зовнішньоекономічної діяльності. На це варто зважати завжди.

Проте Україна має виходити з того, що найближчими роками необхідно розраховувати переважно лише на консолідовані власні джерела інвестування. Вони закладені безпосередньо у відтворювальному процесі. Надто важливо тільки своєчасно акумулювати і оперативно інвестувати кошти нагромаджень в об'єкти найпріоритетнішого значення й ті, що мають швидкі темпи обертання і віддачі. Внутрішні нагромадження є надійнішим джерелом інвестицій для будь-якої держави, про що свідчить досвід більшості з країн світу.

До внутрішніх джерел інвестицій належать кошти амортизаційного фонду, внутрішньогосподарські підприємницькі нагромадження; грошові нагромадження державного і місцевих бюджетів; грошові заощадження населення; цілеспрямована акумуляція і використання кредитних ресурсів банків; функціонування всієї банківсько-фінансової системи.

Стратегічними напрямками держави постають опіка над здійсненням відтворювальних нагромаджень у конкретних господарських суб'єктів різних форм власності; законодавче розширення сфери дії державного впливу на регулювання інвестиційної діяльності. Доцільно було б не лише створити потужний інвестиційний Банк реконструкції та розвитку України, а й надати йому функції координатора діяльності всіх посередників ринку капіталів, делегувати йому право бути гарантом щодо зобов'язань перед іноземними інвесторами і визначальним чинником у формуванні державної інвестиційної політики.

Необхідно також трансформувати кредитну політику держави, Національного та кредитних банків України, увівши у практику лише законодавче визначення кредитної ставки в межах відповідного коридора. Необхідно прагнути досягти ідеального становища, коли весь фінансовий капітал держави братиме участь у створенні інвестиційних нагромаджень.

Слід удосконалити формування амортизаційного фонду, розглядаючи його як складову внутрішніх джерел капіталовкладень, що здійсню-

ються підприємствами за рахунок їх власних коштів.

Перспективною має стати державна підтримка діяльності спеціальних економічних зон. Вони повинні розглядатись як території прискороного розвитку із залученням іноземних інвестицій.

Невідкладною потребою є створення на державному рівні відповідної інфраструктури й механізмів широкого залучення та використання іноземних інвестицій. Селективний підхід з боку держави має сприяти їх залученню в найважливіші галузі економіки, а також у ті, що спроможні обернутися максимальною віддачею вже найближчим часом.

Слід ретельніше ставитися до вдосконалення законодавчої бази, зокрема, варто цілеспрямовано напрацьовувати таку законодавчу базу, яка б сприяла активізації залучення вітчизняних та іноземних інвестицій. Необхідно також сформувати

ефективний механізм судового захисту інвестора на випадок, якщо державне чи місцеве свавілля порушує чинні правові акти або притісняє підприємливість вітчизняних чи іноземних інвесторів. Усе це сприятиме розвитку економіки України.

Література

1. Балабанов И. Т. Инновационный менеджмент: Учеб. пособие. — К., 2000.
2. *Інвестори поки не поспішають* // Німецько-український огляд. — 2000. — № 6. — С. 11–16.
3. Мелкумов Я. С. Организация и финансирование инвестиций. — М., 2001.
4. *Проблеми інвестиційного менеджмента в Україні* // Прил. к науч. журн. "Персонал". — 2000. — № 2(7).
5. Федоренко В. Г. Інвестиційний менеджмент. — К.: МАУП, 2001.